

Сторожівський курганий могильник (дослідження 2008-2011 рр.)

Publication deals with the results of investigations of 14 barrows with burials: 8 — of late Sarmatian time, 4 — of the Bronze Age time, one — of Polovcy culture XIII cc., near the village Storozhove in Tchutovo district in Poltava region. Seven Sarmatian burials share some simular features: meridian orientation of the burial pits of rectangular form, ritual destructions of the skeletons, made yet after their death. The investigated necropolis is considered as late Sarmatian family necropolis, in wich is regarded coexistence of the specific Sarmatian burial rite with the placement into graves the inventories typical to Tcherniakhovska culture.

У 2007-2011 рр. Спільна археологічна експедиція (Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка, Полтавського краєзнавчого музею за участі Інституту керамології НАНУ) провела охоронні розкопки курганів біля с.Сторожове Чутівського р-ну. Групи курганів та майданний комплекс біля с. Сторожове Чутівського району Полтавської області знаходяться на високому правому березі р. Коломак (лівої притоки Ворскли), на мисоподібному виступі, обмеженому ярами. Майдан «Сторожова могила» відомий з XVII ст. Його археологічне обстеження започаткував ще у 1924 р. М.Я. Рудинський. Курганну ж групу виявила у 1945 р. Г.О. Сидоренко (1945).

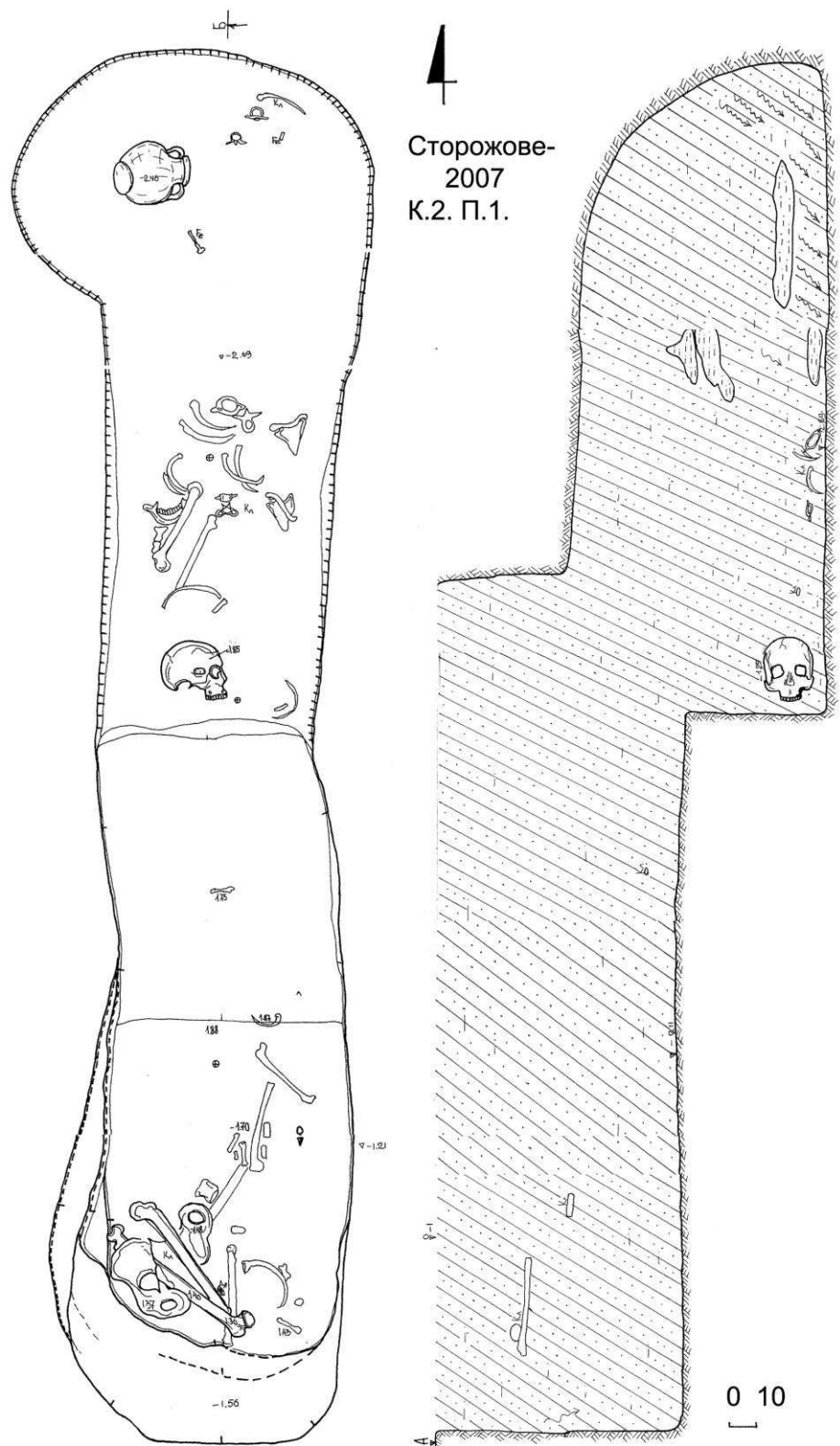
Курганна група налічує 26 насипів, з них 19 розташовані досить компактно на південь від майдану «Сторожова могила» на краю надзаплавної тераси. Ці кургани знаходяться у кленово-тополевому гаю, більшість – у межах меліоративного валу). Решта курганів (№№ 20-26) розташовані вище по водорозділу на ріллі на північ від майдану. З шести досліджених у 2007 р. насипів (№№ 2, 4, 12) три містили по одному пізньосарматському похованню кінця IV ст. н.е., а решта (№№ 1, 6, 7) – не містили поховань. У 2008 р. досліджено чотири кургани (№№ 11, 15, 16, 18): курган доби середньої – пізньої бронзи (№ 18), пізньосарматські (№№ 11, 15) та половецький (№ 16). У 2009 р. розкопано курган № 3 доби бронзи. Тоді ж розпочалися дослідження курганів північної групи – у 2009 р. розкопано курган № 20, а у 2011 р. – кургани №№ 13,14, 21, 22. Таким чином, з 14 нині досліджених курганів Сторожівського могильника, чотири – №№ 3, 18, 20, 22 – відносяться до епохи бронзи (катакомбної та зрубної культурних спільнот), сім – пізньосарматського часу, один споруджений над половецьким похованням.

Кургани №3 18, 20, 22 містили поховання донецької та інгульської катакомбних культур епохи середньої бронзи, а також бережнівсько-маївської зрубної культури епохи пізньої бронзи. Статиграфічні спостереження дозволяють віднести до найбільш раннього часу донецька катакомбні поховання, для яких отримані раді вуглецеві дати 4210 ± 170 і 3870 ± 110 BP (1σ 3050-2190 cal. BC). За ними слідує поховання інгульської катакомбної культури. І врешті обидва кургани використовувалися для могильників

населенням бережнівсько-маївської культури. для них отримані дати 3390 ± 70 і 3430 ± 70 BP (1σ 1880-1530 cal. BC). Курган 22 містив три дитячі поховання донецької катакомбної культури та одне зрубної культури крім того комплекс культових споруд «нор-катакомб», що використовувалися, вірогідно, в хтонічних обрядах.

Кургани №№2, 4, 10, 11, 12, 13, 14, 15 та поховання 1 в траншеї 2 невеликим родовим некрополем пізньосарматського аланського племені кінця IV ст. н.е. Могильник має широтне планування – кургани розташовані у чотири ряди. Поховання здійснені у північно-орієнтованих ямах двох конструкцій – у ямах-катакомбах (№№2, 10, 11, 13) та прямокутних ямах із заплічками. Особливістю цих поховань є навмисне порушення кісток похованих, яке, вірогідно здійснювалося після їх смерті, три кургани мають сліди ям, через які здійснювалося проникнення до могили. Висновки антрополога А.В.Артем'єва вказують на кровну споріденість трьох похованих. Поховання також є свідченнями проникнення черняхівських традицій в середовище пізньосарматських племен, оскільки виявляють поєднання специфічного поховального обряду та типового черняхівського інвентарю – гончарного посуду: мисок, двовушкових глеків, пряслиця, решток залізних фібул, пряжки тощо, амфор інкерманського виробництва. До цього ж періоду належить скарб речей, виявлений у 2011 р. на ріллі, поряд із курганом 21, у складі вузди, із бронзовими кільцями, залізними вудилами, прикрашеної бляшками двох типів, кістяних накладок на лук, овалу із білого непрозорого скла із отвором, пряжек.

Курган №16 споруджено над похованням половчанки, яке здійснене у прямокутній ямі, перекрите дерев'яними плахами, встановленими навкоси та повздожніми напівколодами. Людина була покладена випростано на спині, головою на південний-захід. Серед інвентарю: прикраса головного убору, із прозорим камінням, зплетена з тонкої жовтої металевої проволки, шило із дерев'яним руків'ям, дзеркало, ножиці, ніж, шапочка-бокка. Кореляція дат (970 ± 70 , тобто 1σ – 1100-1160 pp.; 2σ – 950-1220 pp.) з поховальним інвентарем дає на сьогодні можливість висунути припущення, про датування поховання в межах кінця XII - початку XIII ст.

Мал. 1 .Сторожове. Курган 2. План та повздовжній перетин поховання 1.

Мал. 2. Курган 16. Прикраса
головного убору.

Відомості про авторів:

Коваленко Оксана Валентинівна — к.і.н., доцент кафедри історії України ПДПУ ім. В.Г. Короленка, мол. наук. співробітник Інституту керамології – відділення Інституту народознавства НАНУ.

Луговий Роман Сергійович — старший науковий співробітник науково-дослідного відділу археології Полтавського краєзнавчого музею